

ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΑ, ΡΑΨΩΔΙΑ Α, στ. 1-53

Συμπληρωματικά σχόλια των υποσελίδιων σχολίων του βιβλίου σας

Στίχοι 1-7: Το προοίμιο της Ιλιάδας

Στ.1: Επίκληση στη Μούσα Καλλιόπη, προστάτιδα της επικής ποίησης → για να δοθεί η εντύπωση ότι μιλάει η θεότητα. Ο ακροατής ετοιμάζεται για το κύρος ενός θεόπνευστου έργου. Ο ποιητής έχει επίγνωση της αδυναμίας του να ανταποκριθεί σε κάτι τόσο δύσκολο.

Στους επτά στίχους του προοιμίου δίνεται η υπόθεση.

Στον πρώτο στίχο ο ποιητής ζητά από τη Μούσα να αφηγηθεί τον **θυμό** του Αχιλλέα, αυτό είναι και το **θέμα του έπους**. Στους άλλους έξι στίχους του προοιμίου δίνονται οι συνέπειες του θυμού. Τονίζεται ότι εκπληρωνόταν η θέληση του Δία. Η λέξη μῆνις του Αχιλλέα (θυμός) είναι η πρώτη λέξη του έπους στο πρωτότυπο κείμενο, επειδή είναι το βασικότερο στοιχείο της εξέλιξης της πλοκής και η απώτερη αιτία όλων των δεινών των Αχαιών και των εξελίξεων.

Στ. 7: Τα δύο κύρια πρόσωπα που συγκρούονται, οι πρωταγωνιστές του έπους, δηλ. ο Αγαμέμνωνας και ο Αχιλλέας, εμφανίζονται σ' αυτόν τον στίχο.

Σχήμα κύκλου: Στον πρώτο και τον τελευταίο στίχο του προοιμίου εμφανίζεται το όνομα του Αχιλλέα. Υπογραμμίζεται έτσι ο πρωταγωνιστικός του ρόλος.

Αχιλλέας ή Πηλεΐδης: Γιος του Πηλέα και της Θέτιδας, ο καλύτερος πολεμιστής των Αχαιών.

Αγαμέμνωνας ή Ατρείδης: Γιος του Ατρέα και της Αερόπης, αδελφός του Μενελάου. Αρχιστράτηγος των Αχαιών.

In medias res¹: Ο ποιητής επιλέγει ένα επεισόδιο του 10ου έτους του πολέμου και υπό το πρίσμα αυτού παρουσιάζει τον τρωικό πόλεμο.

Στ. 8-53: Η ικεσία του ιερέα Χρύση

Στ. 9: Πίσω από τη διαμάχη κρύβεται ένας θεός, ο Απόλλων, οπότε οι συνέπειες θα είναι ολέθριες. Ο Απόλλων θυμώνει και ξεσπά (**ανθρωπομορφισμός**: οι θεοί είχαν και ανθρώπινη μορφή και στοιχεία των ανθρώπινων χαρακτήρων).

Στ. 11 *εκαταφρόνησε τον Χρύση*, στο πρωτότυπο: *ήτίμασεν*, δηλαδή ατίμασε →

Ο ποιητής δίνει μεγάλη σημασία στο θέμα **της τιμής**. Ας μην ξεχνάμε ότι -όπως τονίζει και η μελετήτρια του Ομήρου Όλγα Κακριδή- όλος ο τρωικός πόλεμος είναι πόλεμος τιμής, αφού ξεκίνησε επειδή προσέβαλαν-ατίμασαν τον Μενέλαο, σύζυγο της Ωραίας Ελένης. Πίσω από αυτή την τιμή, υπάρχει και μία άλλη τιμή που περιμένει την ικανοποίησή της από την ήττα των Τρώων. Πρόκειται για την τιμή της Ήρας και της Αθηνάς που είχε προσβληθεί με την κρίση που έκανε για την ομορφιά τους ο Πάρις, όταν δεν τους έδωσε το μήλο της Έριδος. Τέλος ολόκληρη η Ιλιάδα έχει ως θέμα της τον θυμό του Αχιλλέα, ο οποίος προέκυψε ακριβώς επειδή τον ατίμασε ο Αγαμέμνωνας παίρνοντάς του με το έτσι θέλω την Βρισηίδα.

Στ. 17-22: Λόγος Χρύση → Είναι ιδιαίτερα ευγενής. Προσέρχεται με λύτρα, τους αποκαλεί γενναιόκαρδους, τους εύχεται να πάρουν την Τροία και να γυρίσουν ευτυχισμένοι στα σπίτια τους. Στον στ. 22 *αν τον μακροβόλο τοξευτή Απόλλωνα ευλαβείσθε* (=φοβάστε-σέβεστε) ο ιερέας πιέζει ψυχολογικά το ακροατήριο. Αν δεν δεχτούν την ικεσία του θα αντιμετωπίσουν τα βέλη του τόξου του θεού Φοίβου.

Στ. 23-26: Ο στρατός αποδέχεται την ικεσία, όχι όμως και ο αρχιστράτηγος.

Στ. 27-33: Η απάντηση του Αγαμέμνονα

¹ **In medias res:** Είναι μια λατινική φράση, που κυριολεκτικά σημαίνει: στη μέση των πραγμάτων, στη μέση της υπόθεσης. Με την αφηγηματική τεχνική in media res ο ποιητής ή ο συγγραφέας επιλέγει ως αρχή το πιο κρίσιμο σημείο μιας ιστορίας και στην πορεία της αφήγησης διαμορφώνει κατάλληλες συνθήκες, ώστε να αναφέρεται και όσα προηγήθηκαν.

Αγενής. Διαπράττει ύβρη και θα τιμωρηθεί. Δεν σέβεται τον γέρο ούτε την ιδιότητα και κυρίως τον θεό που αυτός υπηρετεί. Ταπεινώνει τον γέροντα. Στον στ. 32 απειλεί ότι θα πάρει την Χρυσήδα μαζί του, μετά από το τέλος του πολέμου.

Πολιτιστικά στοιχεία: Στην εποχή που περιγράφει ο Όμηρος οι ηγέτες επέβαλαν τη θέλησή τους ανεξάρτητα από το τι ήθελε ο λαός τους.

Στ. 34-52: ο Απόλλων στέλνει λοιμό στο αχαϊκό στρατόπεδο.

Στ. 35: Αντίθεση

Στ. 38-42: Επίκληση και προσφώνηση στο θεό, υπενθύμιση των προσφορών και το αίτημά του.

Στ. 43: Κατάρρα.

Στ. 53: Στην εποχή του Ομήρου έκαιγαν τους νεκρούς, την εποχή όμως του τρωικού πολέμου (12ος αι. π.Χ., δηλ 450 χρόνια νωρίτερα) τους έθαβαν. → **αναχρονισμός.**

Ραψ. Α, 54-105

Λοιμός

Στ. 54: *Τα θεία βέλη στον στρατόν πετούσαν εννιά μέρες*

Η συνέλευση των Αχαιών

Τη συνέλευση συγκαλεί ο Αχιλλέας, ύστερα από παρότρυνση της Ήρας. Κανονικά θα έπρεπε να τη συγκαλέσει ο Αγαμέμνωνας ως αρχιστράτηγος, όμως ο Όμηρος, θέλει να επιβάλει τον Αχιλλέα όχι μόνο ως πολεμιστή, αλλά και ως άτομο υπεύθυνο και με κύρος.

Λόγος Αχιλλέα (στ.60-68):

- Προσφωνεί τον αρχηγό του στρατού Αγαμέμνονα.
- Παρουσιάζει την κρισιμότητα της κατάστασης («να γυρίσουμε...αντάμα»). Το κακό έχει φτάσει στο απροχώρητο.
- Προτείνει να καταφύγουν στη μαντική τέχνη («μάντιν ή ιερέα ή ονειροκρίτην»).
- Γνωρίζει πως αιτία του κακού είναι ο Απόλλωνας (Οι ξαφνικοί θάνατοι αντρών αποδίδονταν στον Απόλλωνα).
- Αναζητά την αιτία του θυμού του Απόλλωνα (στ. 66)
- Ελπίζει στην εύνοια του θεού με βάση την αρχή της προσφοράς και της ανταπόδοσης (στ. 67-68)

Στη συνέχεια, ο Όμηρος παρουσιάζει τον μάντη Κάλχα. Αφιερώνει τέσσερις στίχους, όχι μόνο επειδή ο μάντης ήταν πολύ σεβαστός, αλλά και επειδή θέλει να καθυστερήσει την αποκάλυψη (επιβράδυνση → αγωνία ακροατών).

Λόγος Κάλχα (στ.75-84):

- Από το λόγο του φαίνεται διστακτικός, επιφυλακτικός αλλά και διορατικός.
- Ζητά από τον Αχιλλέα να του ορκιστεί πως θα τον προστατεύσει από την οργή ισχυρού άντρα των Αχαιών. Η οργή των βασιλέων προς τους αγγελιαφόρους κακών ειδήσεων είναι κοινός τόπος στην αρχαία γραμματεία.
- Αυτό που ζητάει ο Κάλχας από τον Αχιλλέα εξυπηρετεί την **οικονομία του έργου**, καθώς αναμειγνύεται και ο Αχιλλέας στην όλη υπόθεση.

Απάντηση- διαβεβαίωση Αχιλλέα (στ.86-92):

- Θα περιμέναμε να απαντήσει ο Αγαμέμνωνας στον υπαινιγμό του Κάλχα («όταν θυμώσει στο μικρόν, νικά ο βασιλέας», στ. 81). Όμως για λόγους **οικονομίας του έργου** δεν γίνεται αυτό. Πρέπει πρώτα να δοθούν από τον Αχιλλέα οι εγγυήσεις προς τον Κάλχα.

- Ο Αχιλλέας διαβεβαιώνει τον Κάλχα πως μπορεί να μιλήσει άφοβα. Η φράση «...και μήτε ο Αγαμέμνων που σήμερα των Αχαιών καυχάται ότ' είναι ο πρώτος» μας προϊδεάζει για τη σύγκρουση που θα ακολουθήσει.

Λόγος-Αποκαλύψεις Κάλχα (στ. 94-101):

- Αναιρεί τα άστοχα ερωτήματα (στ. 94)
- Αποκαλύπτει την αιτία του κακού (στ. 95-96).
- Προτείνει λύση: **α.** την επιστροφή της κόρης («άλυτρη, ανεξαγόραστη») & **β.** αποστολή εκατόμβης (στ. 99-101)
- Η ανταπόκριση του θεού δεν είναι δεδομένη, σίγουρη: «τότε ίσως ίλεως γίνει».

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ – ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

- **Αφήγηση και Διάλογος**
- **Άστοχα ερωτήματα:** στ. 66 Αναιρούνται από τον Κάλχα στο στ. 94.
- **Επιβράδυνση** επιτυγχάνεται με:
 - τον λόγο και τα άστοχα ερωτήματα του Αχιλλέα (9 στίχοι)
 - την αναλυτική παρουσίαση του Κάλχα (4 στίχοι)
 - τους δισταγμούς του μάντη (10 στίχοι)
 - τη δέσμευση του Αχιλλέα (7 στίχοι)
 - την αναίρεση των άστοχων ερωτημάτων από τον Κάλχα (8 στίχοι).
- **Επική ειρωνεία:** στ. 63-68. Οι ακροατές γνωρίζουν το αίτιο του θανατικού, ενώ οι Αχαιοί το αγνοούν.
- **Συστολή του χρόνου (στ. 54):** ο «χρόνος της αφήγησης» είναι μικρότερος από τον «χρόνο της ιστορίας». Με έναν στίχο μαθαίνουμε τι γινόταν στο στρατόπεδο των Αχαιών για εννέα μέρες.
- **Στερεότυπα ή τυπικά επίθετα:** θεία βέλη, γοργοπόδης Αχιλλεύς, η Ήρα η λευκοχέρα, διίφιλε Πηλείδη, μάντης ο ακατάκριτος κ.ά.
- **Μεταφορές:** στ.79 «θα ανάψω τη χολή», στ. 83 «το πάθος άσπονδο»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Εννέα: Εννέα ημέρες ρίχνει ο Απόλλωνας τις σαΐτες του (στ. 54). Πρόκειται για **τυπικό αριθμό** και δηλώνει μεγάλη διάρκεια (= μέρες και μέρες). Οι τυπικοί ομηρικοί αριθμοί είναι συνήθως πολλαπλάσια του 3, π.χ. δώδεκα ημέρες διαρκεί το ταξίδι των θεών στη χώρα των Αιθιοπών, εννιά ημέρες κουβαλούν ξύλα για την πυρά του Έκτορα (Ω 785) κτλ. Τον τυπικό αριθμό 3 και τα πολλαπλάσιά του (6, 9, 12 κ.λπ.) τα βρίσκουμε επίσης σε παραμύθια και δημοτικά τραγούδια.

Μάντεις: Στον ομηρικό κόσμο ο μάντης αποτελεί θεσμό. Χάρη στη μαντεία, οι θνητοί γνωρίζουν τη θεϊκή βούληση. Οι θεοί αποκαλύπτουν την σκέψη τους είτε άμεσα, μιλώντας με το μάντη, είτε έμμεσα, στέλνοντας του σημάδια. **α) Οιωνοσκοπία ή ορνεοσκοπία:** μαντική με βάση το πέταγμα των πουλιών (αετών, γυπών, κορακιών κ.ά.). Τα αρπακτικά πουλιά θεωρούνταν γενικά αγγελιαφόροι των θεών **β) Σπλαγχοσκοπία:** μαντική με βάση τα σπλάχνα των ζώων που θυσιάστηκαν.

Ιερείς: ήταν υπεύθυνοι για τις τελετουργίες προς τους θεούς, αλλά και προφήτευαν μέσω των θυσιών. **Ονειροκρίτες:** προφήτευαν με βάση τα όνειρα τα οποία επίσης έστελναν οι θεοί. Μάντεις, ιερείς και ονειροκρίτες θεωρούνται **ιερά πρόσωπα**. Η αναφορά σε όλους συγχρόνως (στ. 63-64) δηλώνει την κρισιμότητα της κατάστασης και την επιτακτική ανάγκη να αποκαλυφθεί η αιτία του κακού.